

נשיא ומייסד
הרב שאול ישראלי זצ"ל

חמדת ימים

HEMDAT YAMIM

פרשת השבוע חקת תשפ"ב

מי היתה השגרירה הראשונה במדינת היהודים?

הרב יוסף כרמל, ראש כולל 'ארץ חמדה'

יפתח, גיבור ההפטרה של פרשת חוקת, היה גלעדי תרתי משמע. הוא היה בנו של גלעד: "ויולד גלעד את יפתח" (שופטים י"א א). מתוך הקשר הפסוקים מסתבר שהוא גם נולד באזור הגלעד.

יפתח היה קשור לארץ ישראל, כמו שמשמע מתוך הדברים ששם בפי חברי המשלחת הדיפלומטית, ששלח אל מלך בני עמון (שם יב-כח). בנקודה זו יפתח הוא שותף של בנות צלפחד, שחיבבו את ארץ ישראל (עיינו גם בדברנו [לפרשת מטות תשע"ט](#)). גם בנות צלפחד הן צאצאיות של גלעד כמפורש לקמן בפרשת פנחס: "ותקרבנה בנות צלפחד בן חפר בן גלעד" (במדבר כ"ז א).

בפשטות, חצי שבט מנשה הם אלה שקיבלו את הגלעד כנחלה, כך מפורש בסוף ספר במדבר: "וייתן משה את הגלעד למכיר בן מנשה וישב בה" (ל"ב מ).

בדיקה מעמיקה מגלה ששבטים נוספים התנחלו באזור זה.

נוכח עתה כי גם משפחות חשובות של שבט יהודה התגוררו במקום זה.

בדברי הימים א' אנו מוצאים: "ואחר בא חצרון אל בת מכיר אבי גלעד והוא לקחה והוא בן ששים שנה ותלד לו את שגוב: ושגוב הוליד את יאיר ויהי לו עשרים ושלש בנים בארץ הגלעד: ויקח גשור וארם את חות יאיר מאתם את קנת ואת בנתיה ששים עיר כל אלה בני מכיר אבי גלעד" (ב' כא – כג).

חצרון היה חוליה חשובה ביותר בשושלת המלכותית של דוד המלך, שהרי הוא היה בנו בכורו של פרץ בן יהודה, אבי השושלת המלכותית (עיינו שם, שם ה וגם רות ד' יח).

מכיר בן מנשה וחצרון בן פרץ היו נסיכים במצרים אחרי הירידה לשם. החתונה בין חצרון ובתו של מכיר חיזקה מאוד את הקשרים הפוליטיים בין שתי המשפחות. לתושבי הגלעד היו קשרים פוליטיים עם השבטים והממלכות הארמיות הקטנות, שהיו שכניהם באזור דרום רמת הגולן, כמו שמפורש בכתוב: "עַד גְּבוּל הַגִּישׁוּרִי וְהַמְעַכְתִּי" (דברים ג' יד). כך נוכל להבין פרשיה תמוהה אחרת.

ברשימת בניו הבכורים של דוד שנולדו בחברון מופיע: "ויהשילשי אבשלום בן מעכה בת תלמי מלך גשור" (שמו"ב ג'). במבט ראשון קשה, כיצד לקח דוד נסיכה ארמית לאשה, בהיותו מלך בחברון על שבט יהודה?

חז"ל הסבירו את הדברים בדרך שקשה להבנה (עיינו סנהדרין כא ע"ב), וההעמקה בסוגיה תיחדה להזדמנות אחרת. לאור הדברים לעיל, נציע כי כבר בשבע השנים ומחצה, שבהן דוד מלך בחברון, הוא בנה קשרים דיפלומטיים לטווח ארוך. בשלב זה דוד היה יכול לעשות זאת רק עם ממלכות קטנות כמו גשור, ששכנה ככל הנראה ממזרח לכינרת ובדרום הגולן, שהרי המלך החזק יותר היה לוקח את בתו של החלש ממנו.

(עיינו בפרק ההקדמה של ספרי "צפנת ישעיהו: מעוזיה עד אחז", מגיד-ארץ חמדה, תשע"ה, עמוד 13, ובהערה 50 שם).

לממלכות גשור ומעכה, שכאמור גבלו בנחלת מנשה שבבשן, היו לרוב קשרים טובים עם שבטי ישראל.

נעיר במאמר מוסגר כי בעת צרה לישראל, כמו במלחמת יואב מול בני עמון (עיינו שם י"ח) מעכה, שכנראה שכנה מצפון לגשור, בצפון רמת הגולן הצטרפה לארמים, ואילו גשור שמרה על נאמנות לדוד.

לכן, נציע כי באמצעות בני שבט יהודה ובני משפחת דוד, ששכנו בגלעד, נפתחה שגרירות ראשונה במדינת היהודים הראשונה, שנוסדה בחברון לפני כשלושת אלפים שנים.

השגרירה הראשונה הייתה מעכה בת תלמי מלך גשור.

כאשר דוד מלך על כלל ישראל ועלה לירושלים, הוא המשיך לבנות את הקשרים הדיפלומטיים עם מדינות נוספות, שסייעו לביסוסה של המדינה החדשה ואפילו לבניין בית המקדש.

קשרים דיפלומטיים הם נושא חשוב שבלעדיו אין זכות קיום למדינה עצמאית.

גם בנושא זה צריך לטפל בזהירות כדי שמעלתו לא תיהפך לחסרונו, כמו שקרה במקרה זה, שהרי אבשלום – בן סורר ומורה, הוא בנה של השגרירה הראשונה.

הבה נתפלל כי האהבה לארץ ישראל תבוא לידי ביטוי נכון, על ידי אנשים ונשים, שילכו יותר בדרכן של בנות צלפחד, ופחות בדרכו של יפתח.

לעילוי זשבת

לע"נ הנופלים במערכה על הגנת המולדת הי"ד הרב ישראל רוזן י"ג בחשוון תשע"ח הרב יהושע רוזן ט"ו באדר א' תשפ"ב מר זליג וגבי' שרה ונגרובסקי כ"ה בטבת תשפ"ב / י" בתמוז תשע"ד חיים לייב בן מיכאל קרייסל ב' בשבט ר' אברהם ומרת גיטה קליין י"ח באייר / ד' באב	הרב ד"ר ג'רי האכבוים י"ח באדר ב' תשפ"ב מר שמואל וגבי' אסתר שמש י"ז בסיוון / כ' באב הרב אשר וגבי' סוזן וסרטייל ט"ז בכסלו / אלול תש"ף ר' אליהו כרמל וגבי' מלכה טויבע כרמל ח' באייר תשע"ו / י"א במנחם-אב תשס"ט	הרב שלמה מרזל י' באייר תשע"א גבי' נועה רבקה בת מלכה ברכה ומשה הרב שמואל כהן שבט תשפ"א מרת לאה מאיר כ"ז בניסן תשפ"ב לע"נ דוד צבי טרשנסקי בן יצחק ז"ל ונעמי הי"ו. נלב"ע כ"ח באייר	מר משה וסרצוג כ' בתשרי תשפ"א הרב יוסף מרדכי שמחה שטרן ז"ל נלב"ע כ"א באדר א' תשע"ד גבי' צפורה בת יונה דונייר נלב"ע י"ב אדר א' מר יחזקאל וגבי' חנה צדיק אייר תשע"ו / סוכות תשפ"א הרב ראובן וחיה לאה אברמן ט' בתשרי תשע"ו / כ' בתשרי תשפ"ב

Eretz Hemdah

2 Bruriya St. POB 8178 Jerusalem 91080
Tel: 972-2-5371485 Fax: 972-2-5379626

ארץ חמדה ע"ר

רח' ברוריה 2 ת.ד. 8178 ירושלים 91080
טל' 02-5371485 פקס: 02-5379626

www.erezhemdah.org info@erezhemdah.org

ניתן לקרוא את הדברים גם באתר האינטרנט

חֶמְדַּת שְׁנַת הַשְּׁבַע

הרב בצלאל דניאל – ראש תוכנית מורנו מבית 'ארץ חמדה'

לטיול יצאנו שעורה מצאנו

בטיול לילדי חטיבת הביניים עברה הכיתה בשדה בה צמחו שעורי בר. כדרכם של ילדים, חלק מן הילדים התחילו לקטוף כמה שעורי בר ולהשליך אותם זה על זה. המנחך התרשם שהכל נעשה ברוח טובה, והניח להם להשתעשע במשחק. לפתע עלתה בדעתו מחשבה. הוא נזכר שבשיעור "מורנו" הרב אמר שכל החיטה והשעורה אסורים משום ספיחים. האם מותר לקטוף את הספיחים? הוא אמר לתלמידים לעצור לרגע ולבוא אליו. התלמידים התחילו להתגונן: "הרב, זה רק היה משחק, לא הייתה כאן מריבה או משהו".

הרב מיד הרגיע אותם: "אל דאגה, חברים. המשחק שלכם בסדר גמור. אבל פתאום נזכרתי שיתכן ויש כאן בעיה הלכתית. אני זוכר שכל דבר שזרעו נקלט בשמיטה אסור משום ספיחים. אבל אני לא זוכר אם מותר לקטוף ולשחק בספיחים כמו שאתם משחקים. תנו לי להתקשר רגע לרב שלי לברר אם זה בסדר".

בשאלה זו כלולות שלוש נקודות לבירור:

האם שעורי הבר אסורים משום ספיחים? האם מותר לקטוף את הספיחים? והאם מותר ליהנות מספיחים?

הרמב"ם (הלכות שמיטה פרק ד הלכה ג) פוסק שהמלקט ספיחים בשמיטה חייב מכות מרדות. משמע שאסור אפילו לקטוף את הספיחים. ברם, ארבעה פירושים נאמרו בביאור דבריו:

הרדב"ז אומר שאכן משמע מלשון הרמב"ם שיש איסור בעצם הלקיטה. מדבריו עולה שאסור ללקט את הספיחים. ברם, יתכן וכוונתו היא שלוקה מכות מרדות על הליקוט לצורך אכילה. אבל אם קוטף לצורך אחר (לדוגמא, כדי לזרוק על חברו) אינו לוקה. אפשרות שנייה זו בדברי הרדב"ז קצת נשמעת מן הירושלמי. בירושלמי (שביעית פרק ט הלכה א) מסופר שאדם ליקט ספיחים בשמיטה. רבי שמעון בר יוחאי מדבר איתו, ועולה מן השיחה שהאדם מזלזל במסורת הפסיקה (וסומך על שיטה שהוא יודע שלא התקבלה להלכה. ברם, מדובר בדעת רבי שמעון בר יוחאי עצמו!). רבי שמעון בר יוחאי אומר לו שמכיוון שהוא מזלזל בדברי חכמים, עליו נאמר הפסוק "פורץ גדר ישכנו נחש", והוא עתיד להיענש על כך.

זהו המקור היחיד הקודם לרמב"ם בו משמע שאסור ללקט את הספיחים. מהסיפור משמע שהעונש נבע מהזלזול במסורת הפסיקה ודברי חז"ל. משמע שאם אינו מלקט לאכילה אין בכך איסור.

אפשרות שלישית מובאת בחזון איש. הוא מסביר שהרמב"ם מתכוון שאסור לאכול את הספיחים. כאשר הרמב"ם אומר "המלקט", כוונתו למי שמלקט ואוכל את הספיחים.

אפשרות רביעית נאמרה על ידי הגרש"ז. הוא אומר כך:

כתוב בתורה שבשנה השביעית "לא תקצור". משמע שאסור לקצור, בכלל! אך בפסוק הבא כתוב "והייתה שבת הארץ לכם לאכלה". כיצד ניתן לאכול ללא קצירה? כוונת התורה היא בהכרח כך: אסור לקצור אלא אם כן הקציר נעשה לצורך אכילה. כל קציר שנעשה שלא לצורך אכילה, אסור.

מכיוון שחז"ל אסרו לאכול את הספיחים, קטיף הספיחים הוא בהכרח לא לאכלה. לכן מכות המרדות אינן על קטיף הספיחים, אלא על הקטיף שלא לצורך אכילה.

אם כך, לפי רוב השיטות יצא שקטיף לשעשוע לא נאסר. בשבוע הבא נלמד שיקולים נוספים מדוע מעשה התלמידים היה מותר.

ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך: info@eretzhemdah.org

מתפללים לרפואתם השלימה של:

טל שאול בן יפה גדעון בן רחל חנן הראל הכהן בן דרורה משה בן רחל אריה יצחק בן גאולה מרים אילנה בת עליה	ניר רפאל בן רחל ברכה שי בת הלל מאירה בת אסתר ר' יצחק בן בריינדל גיטה נהוראי בן רבקה נמיר בתוך שאר חולי עם ישראל	ישראל בן רבקה עובדיה בן אסתר מלכה נטע בת מלכה חוה ראנלה בת פיילא רבקה בת שרה בלה ירחמיאל בן זלאתה רבקה

הספר משטר ומדינה בישראל על פי התורה (4 כרכים) מאת הרב נפתלי בר אילן, יצא לאור בעריכה חדשה בהוצאת מכון "ארץ חמדה"

הספר מתמודד עם אתגרי השעה הניצבים בפני המדינה היהודית העצמאית ע"י ניתוח ובירור מקיפים במקורות. בין הנושאים הנדונים - משטר דמוקרטי ומלוכני, שלטון החוק, הפרדת רשויות, ביקורת שיפוטית, טוהר השלטון, מדיניות פסקלית ומונטרית, שירותי רווחה, סל תרופות, איכות הסביבה, משפט בינלאומי, אמנת ג'נבה, כבוד האדם וחירותו, פיתוח האישיות, זכויות אזרח ועוד ועוד.
זכה בפרס הרב קוק ובפרס הרב ישראל של מכון ארץ חמדה.

לרכישה

הַלְכָה פְּסוּקָה

תְּקַצִּירִים מֵתוֹךְ פְּסָקֵי דִין - רֶשֶׁת בְּתֵי הַדִּין 'אֶרֶץ חֶמְדָּה גְּזִית'

עורך: הרב הדיין עקיבא כהנא, חוקר במכון משפט והלכה בישראל

חלוקת עלויות בניית קיר תמך בין שני שכנים
'ארץ חמדה גזית' קרית גת / תשרי תשפ"ב / תיק 81065

דיינים: הרב אביעד תפוחי, הרב ארי סט, הרב מאיר אברגיל

המקרה בקצרה: התובע רכש מגרש בישוב מסוים, והוא בנה עליו את ביתו. במסגרת הבנייה הוא נדרש לבניית קיר תמך בינו לבין המגרש של הנתבע. התובע פנה לנתבע שיחתום על התוכנית וישתתפו בעלות בניית הקיר, אך הנתבע סירב לשלם. לטענת התובע על הנתבע לשלם את מחצית עלות הקיר בסך 26,208 ₪, הוא תבע בנוסף הוצאות משפט בסך 5,792 ₪. הנתבע הודה שעליו לשלם מחצית מעלות הקיר, אולם טען שהוא חייב לשלם רק כשיכנס לגור בבית אחרי שיסיים לבנות אותו. בנוסף הוא טוען כי הקבלן שבנה את קיר התמך תמחר אותו ביחד עם עבודות נוספות, ולכן צריך להוריד את תמחור הקיר. בנוסף יש לפטור אותו מעלות הגבהת קיר התמך שנדרשה בגלל שהתובע הגביה את מפלס המגרש שלו.

פסק הדין בקצרה: הנתבע חייב לשלם לתובע 12,563 ₪ עבור קיר התמך.

נימוקים בקצרה:

1. מועד החיוב בתשלום על קיר תמך

בית הדין דחה את הטענה שעל הנתבע לשלם רק כשיכנס לביתו, וזאת מכמה סיבות:
א. העובדה שהקיר נבנה על הקרקע המשותפת לשניהם, הופכת אותו לשייך לשניהם (נמוקי יוסף ב"א בתרא ג ע"א, ד"ה אבל למעלה). לכן יש לראות את בניית הקיר כמכירת מוצר עליה יש לשלם באופן מידני.
ב. הנתבע התחייב לרשות מקרקעי ישראל לסיים את הבנייה תוך 3 שנים, שכבר הסתיימו.

2. שיעור התשלום

הנתבע הודה כי עליו לשלם חצי מעלות הקיר, אלא שטען שיש לדון על איזה חלק מהקיר עליו לשלם. כיון שאין תקנה או חוק מפורשים העוסקים בחלוקת תשלום על קיר תמך, יש ללכת לפי המקובל, שהתשלום הוא לפי הנאת הצדדים ממנו. לכן, על התובע לשלם רק עד גובה המגרש של התובע לפני שהוא הוגבה.
בית הדין פנה למומחה שנתן חוות דעת על פי החלטות בית הדין. המומחה העריך את עלות הקיר בסך 25,307 ₪ כולל מע"מ. בית הדין מטיל על הנתבע חצי מעלות זאת, בסך 12,653.5 ₪. בית הדין דחה את חוות הדעת מטעם התובע שקבעה כי עלות הקיר גבוהה יותר, וקיבל את ההערכה של מומחה בית הדין, הן משום שהוא אובייקטיבי, והן משום שהמומחה של התובע כלל בהוצאות הקיר גם חלקים מהקיר שבית הדין החליט שהנתבע פטור משלם עליהם.

3. הוצאות משפט

למרות דחיות של הנתבע לפני מועד הדיון הראשון, בית הדין החליט שלא להשית עליו הוצאות, כיון שהתנהלותו היתה בתחום הסביר, ואין לו דין של "סרבן" דין (עיין שו"ע חו"מ סימן יד). לכן הצדדים יתחלקו שווה בשווה באגרת בית הדין ואין חיוב הוצאות מעבר לכך.

למעבר לפסק הדין

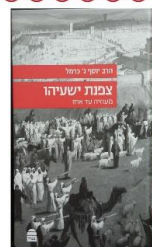
ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך: info@eretzhemdah.org

לע"נ שלמה דוד בן זלמן ושרה אבנית ז"ל נלבי"ע סיון תשע"ט	לע"נ רבי יעקב ז"ל בן אברהם ועיישה וחנה בת יעיש ושמחה סבג	לע"נ גב' לוריי הופמן ז"ל	לע"נ חיים משה בן קוקה יהודית כהן ז"ל נלבי"ע ז' בתשרי תשע"ה	לע"נ סוזי בת עליזה כהן ז"ל נלבי"ע כ"ד בחשוון תשע"ח
לע"נ הנופלים במערכה על הגנת המולדת הי"ד				

חדש - "צפנת ישעיהו" מאת הרב יוסף כרמל

הנביא ישעיהו פעל באחת מהתקופות הסוערות והדרמטיות ביותר בחיי האומה הישראלית, תקופה של ציפיה למשיח שנשררה ברעש אדמה נורא, וחוללה גם מהפך רוחני ופוליטי. האור בקצה המנהרה הפציע שוב רק בימיו של חזקיהו. צפנת ישעיהו: מעוזיה עד אחז מפגיש אותנו עם שלושה מלכים שעמדו בצומת היסטורי זה בתולדות עמנו: עוזיה, המלך שדרש את האלוהים אך לקה בצרעת בעקבות חטאו; יותם, המלך הצדיק ביותר בתולדות עמנו; ואחז, המלך אשר הכיר בקב"ה אבל לא האמין בהשגחתו. בבירורו לנבואות ישעיהו, נצמד הרב כרמל, לדברי חכמינו וגדולי הראשונים, ומציע דרך מרתקת ללימוד תנ"ך בעקבות חז"ל. קריאה זו מבהירה את התכנית האלוהית ומבררת סוגיות עקרוניות באמונה. צפנת ישעיהו מגלה לקורא את משמעות הנבואות לדורו של הנביא ואת הרלוונטיות שלהן לדורנו.

לרכישה

שו"ת במראה הבזק

(מתוך ח"י)

Israel

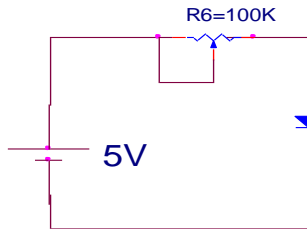
ישראל

אייר תשע"ד

פנס שבת

שאלה

האם מותר להשתמש במכשיר "פנס שבת" בשבת?

סכמה חשמלית

הפנס דולק באופן תמידי ומאיר אור קטן הניתן לשימוש. הפנס לא ניתן לכיבוי.

כמו כן ניתן להגביר את עוצמת האור ללא סגירת מתגים - בדרך של שינוי הנגד (טרימר). הנורה היא מסוג LED.

תשובה

מותר להשתמש בפנס זה כשיש צורך² גדול ואין פתרון אחר, ובתנאי שיהיה ניכר השוני בינו לפנסים אחרים, כגון שכתוב עליו 'פנס שבת'³.

נדגיש שההיתר האמור הוא אך ורק כשאכן יש בדבר צורך ממשי. במקום שבו אפשר להמיר את השימוש בפנס זה בשימוש בפנס הדולק כל העת ללא שינוי אלא שיש בו מכסה המאפשר את גילוי הנורה, כיסויה או גילוייה באופן חלקי ('שבת-לעמפי') יש להעדיף זאת⁴.

רק אם חלופה זו אינה אפשרית, למשל כשנצרך שימוש בתאורה ניידת דווקא המחוברת סוללה ולא לרשת החשמל, ושימוש בתאורה הדולקת כל העת עלול לכלות את הסוללה באמצע השבת, ובתנאי שאכן מדובר בצורך ממשי (למשל צורך חולה - גם אם אין בו סכנה או צורך ביטחוני גם אם אינו בגדר 'פיקוח נפש') יש להתיר את השימוש בפנס המוצע.

¹ המכשיר פותח על ידי תלמידים מישיבת "תורה ומדע" שעל יד מכון לב בירושלים.

² הסכמת הפוסקים היא שיש איסור בהפעלת מכשירים חשמליים בשבת, ברם, נחלקו הפוסקים במהות האיסור וממילא בשאלה אם בכל מכשיר חשמלי בכלל, ובכל תאורה חשמלית בפרט, יש איסור תורה או שבחלק מהמכשירים אין אלא איסור דרבנן (ובאופנים מסוימים אולי אף אין איסור כלל).

האיסורים שמדאורייתא שדנו בהם הפוסקים בהקשר זה הם: מבעיר ומכבה; מבשל; בונה וסותר ומכה בפטיש. מלבדם דנו באיסורי דרבנן כגון מוליד, עובדין דחול ומונחים קרובים אליו כמו זילותא דשבת.

יש לקחת בחשבון כי חלק מהאיסורים שדנו בהם הפוסקים נוגע רק למכשירים שיש בהם חוט להט או גוף חימום שמתלהט ומתאדם.

איסור מבעיר (ומכבה), או מבשל:

רוב הפוסקים נקטו שאיסורים אלה קיימים בהפעלת מכשירים חשמליים - לפחות באלה מהם שיש בהם חוט להט או גוף חימום (אלא שיש יחידים ובראשם המהרש"ם בחלק ב סוף סימן רמז [הראשון] שהסתפקו בזה). לעניין איסור מבעיר יש שנקטוהו משום שראו את החוט המתלהט כאש לכל דבר ועניין, ויש שנקטו שאין זו אש אבל מדובר בגחלת של מתכת שיצירתה עשויה להיחשב תולדת מבעיר או מבשל (על פי דברי הרמב"ם והראב"ד - הלכות שבת פרק ט הלכה ו ופרק יב הלכה א):

הבית יצחק (יו"ד א סימן קכ) נקט שישלהבת עלקטריית דינה כאש לכל דבר ועניין, בישול בה דינו כבישול באש (הן לעניין שבת הן לעניין בשר בחלב וכו') ואפילו כיבויה הוא ככיבויה אש ואינה כגחלת של מתכת שכיבויה אסור רק מדרבנן. אכן לא הוזכר בדבריו בפירוש איסור מבעיר בהדלקת החשמל, אך הדבר עולה מדבריו האמורים בבירור ונראה שלא הזכירו משום שהיה פשוט לו (ולא הוצרך אלא לחידושו שיאשי' זו אש גמורה היא וחמורה משלהבת של מתכת כנ"ל). על דבריו חזר בקצרה גם בתשובה נוספת (חלק ב סימן לא, וראה להלן). כסברתו נקט גם האחיעזר (חלק ג סימן ס).

החזון איש (אורח חיים סימן נ אות ט) נקט שאם חוט המתכת (חוט להט, גוף חימום) 'נעשה גחלת', 'אפשר' שחייבים עליו משום מבעיר לדעת הרמב"ם, (ואף אם לא הגיע לכך אם מכל מקום הגיע לחום של יד סולדת בו, נקט שיש בו משום מבשל לדעת הראב"ד - ואולי גם לדעת הרמב"ם, אלא שהתלבט שמא לעניין זה הוא נחשב רק כפסיק רישא ודן אם נחשב פסיק רישא דניחא ליה או דלא ניחא ליה), אך לעניין ניצוצות נקט שאין בהם משום מבעיר (אלא משום שבות של מוליד).

ולעניין זה של מבשל עיינו גם במשפטי עוזיאל (הני"ל חלק א או"ח סימן יט פרק ג בדבריו שבסעיף ג, שמהם משמע שבשבת אכן יש לאסור אף מטעם זה אלא שביום טוב מותר). ועיינו שם עוד (בדבריו בתחילת פרק ב) שנראה שנקט שעצם חימום החוט ועשייתו גחלת אינו אלא מבשל ולא מבעיר. נעיר כי מדבריו במקומות האחרים, שבהם נקט מלאכת הבערה, נראה כי הם בנויים על ההנחה השגויה שיש בחוטי החשמל אש שהיא המאירה ואף המחממת את החוט, ולא שהפך הוא הנכון שחימומו של החוט הוא שיוצר גם את האור הבוקע ממנו.

הגרש"ז אויערבאך נקט אף הוא שהדלקת חוט להט אסורה מטעמים אלה. ספרו מאורי אש בנוי בעיקרו על הנחה זו, שהוא דן בפרטיה, וכלל דבריו שם נוטים לראות בכך אש ממש, אך מכל מקום העלה גם את הסברות שאין זו אש אלא 'גחלת של מתכת' שעשייתה היא תולדת מבעיר (ולא אב המלאכה שבו) או מבשל (ראה בדיונו שם בסוף פרק ב על העדר שלהבת בנורה חשמלית, ונראה שרצונו לומר שלמרות זאת היא אש ממש, בדבריו בפרק ד שבהם דן אם יש מקום לומר שאין זו אש כיוון שאינה מכלה [וצידד שאין לומר כן], ובדיונו בפרק ה ענף א אם יש מקום לברך על אור זה בורא מאורי האש, שבתוכו העלה גם את הטענה שמא אין זו אש, אך מאידך גיסא שם בענף ב בדיון אם יש מקום לצאת בו ידי חובת הדלקת נר חנוכה - היוצא מנקודת ההנחה שמדובר באש ממש). את משנתו זו שנה גם במנחת שלמה (בעיקר בחלק א סימן יב).

חֶקֶת

מכל מקום לגבי מכשיר חשמלי שאין בו חוט להט או גוף חימום המתאדם ומתלהט ביאר הגרש"ז שאין כל מקום לחשש מבעיר (ומאותו טעם אף לא מבשל. ראה מנחת שלמה חלק א סימן ט שביאר שמי שחששו בזה למבעיר לא ידעו מהו הזרם החשמלי וטעו לחשוב שהוא כשלעצמו אש), ואף לניצוצות הנוצרים בעת החיבור החשמלי אין לחוש (ראה שם בסימן י אות ז, וראה עוד באריכות במאמרו שנדפס ב"מאורי אש השלם" חלק ב שער ג סימן ו).

הגר"ש ישראלי (עמוד הימיני סימן כז) הסיק אף הוא שלשיטת רש"י והרמב"ם יש בשימוש בחשמל (בחוט להט או גוף חימום) תולדת מבעיר ולשיטת הראב"ד יש לומר שחייב משום מבשל, אך יותר נראה שאף הראב"ד מודה שבענייננו יש גם משום מבעיר.

הציץ אליעזר (חלק א סימן כ פרק ו אותיות א–ט) אף הוא האריך לבאר שיש בהדלקה זו חיוב משום מבעיר, ולדעתו (שם פרק א אות טו) צידד שאף ביצירת ניצוץ חשמלי קיים איסור זה (אלא שבחלק ז סימן י אות ג הביא ש"כמה פוסקים" סוברים שאין בזה משום מבעיר, ולא כתב בהחלטיות שלא כדעתם).

ועיינו עוד במנחת יצחק (חלק ב סימן יז וסימן יח, חלק ג סימן לח אותיות ה–ט, דבריו שם הם אף במכשיר שאין בו חוט להט או גוף חימום), וכן עיינו ביביע אומר (חלק א אורח חיים סימן יט, חלק ה אורח חיים סימן כז אות ד, חלק ט אורח חיים סימן קח אות קפו).

בונה וסותר או מכה בפטיש :

החזון איש (שם) אסר כל יצירת מעגל חשמלי (גם כשאין בו חוט להט או גוף חימום ואין בו משום מבעיר או מבשל) משום בונה (ואת פתיחת המעגל החשמלי – משום סותר) או תיקון מנא שהוא תולדת מכה בפטיש, ובהתכתבות עם הגרש"ז אויערבך (הובאו דבריו במנחת שלמה חלק א סימן יא וכן חלק ב סימן כה) ביאר שבסגירת המעגל החשמלי הנעשית על ידי חיבור חוט החשמל לברזל ישנם שני טעמים לאיסור – א. 'הרכב הפרקים זה עם זה' – חיבור שני חלקי המפסק יחדיו על ידי זרם החשמל, בזמן שאחד מהם מחובר למקור כוח. ב. 'תיקון החוט עצמו ממות לחיים' – שהעברת החשמל מתקנת את הדבר בו היא עוברת וגורמת לו לפעול. גם הרב עוזיאל (משפטי עוזיאל חלק א אורח חיים סימן יג וחלק ג או"ח סימן לו אות ב) צידד בסברא שיש בהפעלת מכשיר חשמלי משום תיקון מנא – מכה בפטיש (ועיינו שם מה שכתב להשיב על דברי הגרש"ז). הציץ אליעזר (חלק ו סימן ו) גם הוא אסר משום תיקון מנא (מכה בפטיש), שהרי ללא זרם החשמל "הרי היה חסר עד כה בגוף של המכונה הדבר החי הנשוא אותה, היינו הזרם החשמלי, ולכן אין לך גמר ותיקון כלי גדול מזה...". וכן הביא את דברי החזון איש לגבי בונה אף המנחת יצחק (חלק ג סימן לח אות טו) צידד שיש ביצירת מעגל חשמלי משום מתקן מנא וקרוב הדבר שאף משום בונה וכדעת החזון איש. וכך צידד גם הגר"צ אבא שאול (שו"ת אור לציון חלק ב פרק מא – דינים שונים בענייני חשמל, אות א, והחמיר שם שאף פעולה המאפשרת יצירת מעגל חשמלי, כגון הרמת המתג בשעה שהזרם החשמלי מופסק על ידי שעון שבת, בכלל בונה היא).

לעומת זאת הגרש"ז אויערבך (מנחת שלמה שם) הקשה על דברי החזון איש שהרי מצד סגירת המעגל אינו יוצר כלי, שהרי הכלי כבר נבנה ונשלם מזמן, והוא עכשיו רק מאפשר לאלקטרונים לעבור בחוטי החשמל, כמו צינור מים וגו המאפשרים למים וגז לעבור בתוכם. עוד הוסיף וביאר שכיוון שדרך השימוש שמכשיר חשמלי כך היא שלעיתים מפעילים אותו ולעיתים מפסיקים את פעולתו ואת הזרם החשמלי, הרי שאין כאן בנייה אלא רק שימוש בכלי, כשם שפתיחת וסגירת דלת או מכסה אינם בנייה וסתירה של הבית או הכלי אלא שימוש בו. וכעין זה העיר (כבר במאורי אש פרק ב, ובהערות בסוף הספר – ביחס לדברי החזון"א) שמטעם זה גם אין לראות בכך תיקון מנא.

ראוי לציין שהחזון איש השיב, כמובא שם, שאין לדמות פתיחת וסגירה של דלת ליצירת ופירוק מעגל חשמלי שכן בדלת או מכסה – זהו שימוש של הבית או הכלי: בית שלעולם סגור הוא אינו ראוי לשימוש וזה שלעולם פתוח – שימוש לקוי, עצם האפשרות לפתיחת וסגירה היא שלמותו של הבית, והפתיחה והסגירה עצמן – שימוש בו. מה שאין כן מכשיר חשמלי שבעת שהוא כבוי אין הוא משמש למאומה.

ויש להעיר שהחזון איש עצמו, בדונו בשימוש במטריה בשבת (שם סימן נב אות ו), כתב אין בפתיחתה איסור תורה כיוון ששימוש הוא, כתשמיש דלת, ולא בנייה או עשיית אוהל האסורה מן התורה. ולכאורה קשה להבין מה החילוק בין שני הנידונים שהרי מטריה סגורה אינה משמשת למאומה, ממש כמו מכשיר חשמלי כבוי.

גם ביביע אומר (חלק ט או"ח סימן קח אותיות קפה–קפו) פסק שאין בחשמל משום בונה.

זו לכאורה גם הנחתם של כל הפוסקים שהזכירו איסורים אחרים (מהם – רק איסורים דרבנן) ולא דנו משום בונה, אף שאם אכן יש ביצירת מעגל חשמלי משום בונה הרי שאין מקום לחלק בין מכשירים שיש בהם התלהטות של החוט לאחרים. מוליד:

הבית יצחק (יורה דעה ב, מפתחות לסימן לא) אסר יצירת מעגל חשמלי גם משום מוליד – על פי הגמרא (ביצה כג ע"א) שאסרה לתת כוס מבושם על בגד, מכיוון שמוליד ריח בבגד. כך גם המוליד כוח חשמלי נחשב מוליד, ומטעם זה אסר אף עשיית מי סודה כיוון שמוליד תרכובת כימית. בצל"ח החדש (קונטרס אחרון לסימן א) הקשה על כך שהרי לא מצינו איסור מוליד אלא בדבר הניכר באחד מחמשת החושים.

הגרש"ז אויערבך (מנחת שלמה חלק א סימן ט) הקשה על דברי הבית יצחק (מעין טענתו גם לעניין בונה) שדבר שכך הוא דרך שימוש, לחברו ולנתקו תדיר, לא שייך בו איסור מוליד, ועוד שקשה לחדש איסור מוליד שלא נזכר בש"ס. אך בסיום דבריו כתב "אך מה אעשה שכבר הורה זקן".

יש להעיר שהחזון איש (או"ח סימן נ אות ט הנ"ל) הסובר שבניצוצות אין משום מבעיר נקט שיש בהם שבות של 'מוציא את האור מן העצים' (האסור גם ביום טוב שהבערה מותרת בו מצד עצמה) שהוא מוליד.

כך נראה גם מהחלוקת יעקב שבכמה תשובות (סימנים עג, עח, פב, קיט) דן באיסור מוליד שבאור החשמל או אף בניצוצות, ובאף אחת מהן לא דן את עצם יצירת הזרם החשמלי כמוליד.

ועיינו עוד במשנה שכיר (או"ח סימן קיז) שכתב שיש בהולדת הזרם איסור מוליד, אלא שמדבריו שם נראה שהבין (כמו שהבינו עוד פוסקים מחוסר הכרת המציאות) שהזרם החשמלי הוא אש, ואפשר שאין להביא ראיה מדבריו לאיסור יצירת זרם חשמלי (ללא חוט להט), שאינו אש, משום מוליד.

נעיר עוד שבפשטות איסור מוליד – איסור דרבנן הוא, אבל דעת הט"ז (או"ח סימן תקב ס"ק א) שבהולדת אש חדשה ביו"ט (שמלאכת הבערה הותרה בו ובפשטות איסורה של יצירת אש חדשה הוא משום מוליד) יש איסור מן התורה.

והכתב סופר (או"ח סימן סז) כתב להוכיח שכך גם דעת הרשב"א.

הט"ז לא ביאר אם כוונתו שבאופן זה לא הותרה הבערה ולכן האיסור הוא מן התורה – ולפי זה לוקין עליו, וחיידוש גדול הוא שאותה מלאכה עצמה הנעשית ביום טוב לצורך אוכל נפש תהיה אסורה מן התורה באופן אחד ומותרת באופן אחר, או שמצד מלאכת הבערה אכן אין איסור אלא שהולדת דבר חדש עצמה היא איסור תורה (ולכאורה אינה לאו, שהרי אין זו מלאכה מל"ט אבות מלאכות, אלא איסור הכלול בעשה של שבתה בשבת וביום טוב, כעין יסודם של הרמב"ן בויקרא כג, כד והריטב"א

בראש השנה לב, ב שחיוב שביתה עשוי לכלול דברים שאינם מלאכה). ובשבט הלוי (חלק ג סימן צז) צידד ששאיסור זה הוא משום מלאכת מכה בפטיש.

ואף שבמוליד ריח וכדומה לא מצאנו סברה זו – שונה היא הולדת אש שהיא יצירת דבר חדש לגמרי מהולדת ריח שעניינה הטבעת ריח קיים בבגד וכדומה (וכן שונה היא מריסוק קרח למים, שאיסורו להרבה דעות מטעם מוליד – וכך כתב גם הט"ז גופו באו"ח סימן שכ ס"ק ז – ומשמע שאסור מדרבנן בלבד, שהרי המים קיימים הם, הקרח עצמו – מים הוא, אלא ששינוי מצב הצבירה שלהם 'נראה' כיצירה של דבר חדש).

ועיינו בעניין זה עוד בדברי הכתב סופר הנ"ל ובדברי הגרש"י במאורי אש (פרק א) שבהם צידד שהאיסור אליבא דהט"ז הוא משום הבערה והאריך גם להשיג על דברי הכתב סופר. (ובמהדורת "מאורי אש השלם" פרק א ענף א הובא בתוספת אורה אות ה משא ומתן בין הגרש"י לדודו הג"ר אהרן פרוש שרצה אף הוא לומר שהאיסור דאורייתא שבמוליד הוא משום מכה בפטיש). עוד עיינו לעניין זה בשו"ת צפנת פענח (שבעריכת הרב כשר, סימן קו) שכתב שהדלקת חשמל אסורה ביום טוב מן התורה משום שיהמצאת דבר חדש' היא בכלל "לא תעשה כל מלאכה" וצ"ע מלבד סוגיות העוסקות במוליד (שבהם האיסור דרבנן) לסוגיה בפסחים (מז, ב) שממנה עולה ששימוש בדבר שאינו מוכן מוגדר מוקצה מן התורה

לסברה שהאיסור דאורייתא (אליבא דשיטות אלה) שביצירת אש חדשה ביום טוב הוא משום מבעיר אין כמובן יסוד לומר שיצירת זרם או אור שאינו אש יהיה איסור דאורייתא זה (אלא שעדיין ייתכן שיהיה אסור משום מוליד מדרבנן, כנ"ל), אך לסברה שהוא איסור בפני עצמו או איסור משום מכה בפטיש יש מקום לומר שאף יצירת אור שאינו בגדר אש תיכלל באיסור מוליד שמדאורייתא.

עובדין דחול:

כמה מהפוסקים דנו במכשירים חשמליים מסוימים בשאלה של עובדין דחול (בבית יצחק במפתחות; ציץ אליעזר חלק יח סוף סימן יב; באר משה חלק ו קונטרס עלקטריק חלק א סימן פב).

מלבד שיש שנקטו ככלל שכל הפעלה של מכשיר חשמלי באשר הוא נכללת באיסור זה, אף אם לא תהיה כרוכה בשום מלאכה – כך נראה מדברי הגר"ח"ל אויערבאך בהערותיו על מאורי אש (נדפסו שם בסוף הספר), וראה בעניין זה בתשובתו של הרב עוזיאל (הובאה במאמר "הרבנות הראשית על משמרת השבת" – בקובץ "סיני" קכט – קל, תשס"ב עמ' רצא. ראה גם משפטי עוזיאל חלק א סימן כז וחלק ג סימן לב; פסקי עוזיאל בשאלות הזמן סימן יז; שבות יצחק חלק ו עמ' קלט בשם הגר"ש אלישיב).

ראויים לציון בהקשר זה דברי הגרי"ה הרצוג (היכל יצחק סימן לג, במהדורת 'פסקים וכתבים' א סימן נח) שסתם ולא פירש "הנחנו ליסוד שהדלקת חשמל אסור בשבת מן התורה", ובמקום אחר (פסקים וכתבים ב סימן סז) גילה את דעתו על היחס לשימוש בחשמל גם כשלכאורה אין בו איסור ברור מן התורה (ואולי אף לא איסור מדרבנן מלבד האמור להלן שהוא הוא עובדין דחול) ואולי גם רמז מדוע נמנע מלפרט ולא דן בטעמו של דבר, וזו לשונו: "נניח שכן הוא ושלפי המצאתו לא יהא בסידור זה אלא גרמא הרי אי אפשר להורות לרבים שיעשו סידור זה ולהתיר להם איסור דרבנן כדי שלא יעברו על איסור דאורייתא. ועל כן חלילה לפרסם שום דבר בזה. ובכלל חשמל זהו ענין מסוכן שהרי התעשייה כולה היום על ידי חשמל ואם יוודע ברבים שאין זה אלא איסור דרבנן מי יודע מה יצא מזה בפרט בשעה שיש צורך גדול בתפוקה כבר הורה לנו הנסיון מה יוצא מפרסום שדבר פלוני או פלוני רק איסור מדרבנן, הרב... קלקל כבר הרבה ע"י מאמרו..."

מן הכלל אל הפרט:

בעניינינו מדובר במכשיר חשמלי הפועל כבר אלא שמשנים בו את עוצמת האור על ידי שינוי בעוצמת הזרם החשמלי. כמו כן האור אינו אור של נורת להט אלא של נורת LED שאין בה משום מבעיר או מבשל, שאין בה חוט שמתלהט או מתלבן. וראה אנציקלופדיה תלמודית, כרך י"ח, עמ' קעד–קעה, וכן במאמרו של הרב ישראל רוזן, תחומין כ"ו עמ' 83–99. וראה במאמרו של הרב ד"ר דרור פיקסלר, הדלקת נורות לד בשבת, המעין נא, ג תשע"א עמ' 24–34.

בשימוש בפנס זה אין אפילו ניצוצות, כיוון שהיווצרם של הללו הוא רק בעת החיבור לזרם החשמל או הניתוק ממנו.

אשר לסוגיית בונה וסותר, מכה בפטיש ומוליד:

פוסקי זמננו הקלו במצבים שונים לגבי שינוי זרם חשמלי, כמו לגבי שימוש בשבת במכשיר שמיעה - ראה מנחת שלמה (חלק א סימן ט אות ב וסוף סימן יב) ציץ אליעזר (חלק ו סימן ו) וביע אומר (חלק א או"ח סימן יט) וכך שמירת שבת כהלכתה (לד, כח). ואומנם חלק מהפוסקים שדנו בכך לא דנו אלא בשינוי הזרם הנוצר על ידי הקול הנקלט במכשיר זה (וכמו כן בטלפון ומיקרופון) שאינו תוצר של מעשה בידיים וגם אינו מתקיים אלא מוגבר ונחלש לסירוגין. אך הגרש"י אויערבאך (מנחת שלמה שם ושמירת שבת כהלכתה שם בשמו לעניין ויסות עוצמת הקול במכשיר שמיעה) ביאר שגם הגברת עוצמת הזרם בידיים אין בה משום מוליד. וטעם הדבר כיוון שהגמרא (ביצה שם) מחלקת בין מוליד ריח שאסור לבין הוספת ריח המותרת, ולכן התירו למלול עשבים, כיוון שהריח כבר קיים בעשב, והמלילה רק מוסיפה על הריח הקיים. וממילא הוא הדין לעניין החשש לאיסור מוליד בשימוש בחשמל, אם הזרם כבר קיים אין איסור בשינוי הזרם. וראה פירוט במאמרו של הרב ישראל רוזן ('שינוי זרם חשמלי בשבת – עיקרון הלכטכני ויישומיו', תחומין כו עמ' 87–86) שמדגיש בהקשר זה את הערת הגרש"י: "כדי שמשוהו ייחשב 'שינוי זרם', צריך שבמצב ההתחלתי יהיה זרם המורגש בחושי בני אדם, ולא מספיק זרם הניכר רק במיכשור מעבדתי". הפנס המדובר עומד בדרישה זו, שכן גם במצב המינימום של הזרם – הנורה הדולקת ניכרת בחוש האדם.

לעניין איסור בונה ביאר הגר"ש ישראלי (הובאו דבריו בתחומין ח' עמ' 47–48) שהחזון איש שאסר שימוש בחשמל בשבת משום בונה, היינו רק יצירת המעגל החשמלי, ולכן במקרה שהזרם קיים כל הזמן, והמעגל החשמלי קבוע ועומד, אין בהגברת המתח משום יצירת מעגל חשמלי, ולכן אף לשיטת החזון איש אין במקרה זה משום בונה. יש להוסיף שגם לטעמו השני של החזון איש, 'תיקון החוט עצמו ממות לחיים', אינה שייכת במקרה זה מכיוון שכבר יש זרם שזורם, והפנס אינו דומם לגמרי, ושינוי הזרם אינו יוצר 'ממות לחיים'. גם הגרש"י אויערבאך (מנחת שלמה שם) צידד ש"יתכן שאף אם ננקוט כדעת החזו"א דסגירת מעגל חשיב בונה ופתיחתו כסותר, מ"מ בנד"ד שהוא רק מוסיף זרם או ממעט זרם אפשר דאינו חשיב לא בונה ולא סותר".

בנידון כאן ישנם מרכיבים נוספים שמצטרפים להתיר: 1. אין אפשרות לכבות את המכשיר בשבת, – ראה ישכיל עבדי ח"ה או"ח סי' ל"ח שאסר שימוש במכשיר שמיעה בשבת אף אם הוא דולק מלפני שבת, בעיקר מכיוון שיש בו כפתור שמדליק ומכבה את המכשיר, ובעניינינו מסתבר אפוא שיודה שאין איסור בדבר. 2. שינוי הזרם נעשה באמצעות נגד משתנה (פוטנציומר), ולא באמצעות תוספת התנגדות ולכן בעיית בונה פחות קיימת כאן אף אם יהיה מי שיפקפק בהנחה שתוספת זרם לעולם אינה בונה (והרי הגרש"י כתב לגבי סברתו בעניינה רק "ייתכן"). אחת הבעיות בבונה היא 'הרכב הפרקים זה עם זה' (ראה לעיל הערה 1 בדברי החזון איש), ואילו נגד משתנה הוא רכיב חשמלי, שתפקידו להתנגד למעבר זרם חשמלי דרכו, וערך ההתנגדות שלו נמדד ב'אוהם' כמו בנגד קבוע, אך ייחודו בכך, שהתנגדותו לא קבועה אלא נעה בתחום מסוים. כך שבעת השימוש בו לשינוי זרם החשמל לא מתווסף רכיב חדש למערכת.

חֵקֶת

כמו כן בענייננו המכשיר פועל באמצעות סוללה – הגר"ש ישראלי (הו"ד בשו"ת מראה הבזק ח"א עמ' 67) חילק בין החלשת והגברת זרם הנובע ממקור חשמלי חיצוני, שאז ייתכן שינוי בתחנת החשמל המפיקה אותו, היינו שנגרמת הגברה או החלשה של זרימת הדלק והגדלת אש או הקטנתה, אף שמציין שהוא חשש רחוק (ולעניין זה עיינו גם שמירת שבת כהלכתה פרק כג הערה קלז בשם הגרש"ז) "אך מכל מקום הוא חשש". אבל כשהמכשיר מופעל על ידי סוללה חשמלית במכשיר עצמו אין את החששות הנ"ל. ואמנם יש שהעלו שדווקא שימוש בחשמל המיוצר על ידי סוללה הוא יותר בעייתי, ויש לחשוש משום מבעיר שהחומר מתכלה, והיא מתחממת בעת הפעלתה (ראה ציץ אליעזר חלק ו סימן ו). אבל מפשטות דברי הרמב"ם (הל' שבת יב, א) איסור הבערה אינו קשור לכילוי החומר שכתב "המחמם את הברזל כדי לצרפו במים – הרי זה תולדת מבעיר וחייב", רואים שיש איסור דאורייתא של הבערה במתכת, אף שאין כילוי חומר, וכך כתב הגרש"ז (מנחת שלמה ב, ט). יש לציין שהגרש"ז מדבר כאן במקרה שיש במכשיר חוט להט, אך כשאין התבאר לעיל שחשש רק לאיסור דרבנן של 'מוליד'. חשוב להדגיש שיש לדון בכל מכשיר לגופו, ולבדוק את מרכיביו, ואין להסתפק בכך שהוא פועל על יסוד העיקרון של 'שינוי זרם', כיוון שייתכנו היבטים נוספים כגון 'אוושה מלתא', 'גרמא' וגזרות דרבנן אחרות.

³ כפי שהצריכו לגבי 'רמקול שבת' – ראה במאמרו של הרב ישראל רוזן, תחומין טו, עמ' 371, שלא יבואו הרואים לטעות בדבר.

⁴ האמור לעיל בדבר עובדין דחול ובנוגע לחששות הכלליים למכשול שיכול לצאת מהפעלה של מכשיר חשמלי בשבת, העלולה להביא לידי זלזול באיסור השימוש במכשירי חשמל אחרים או באיסורי שבת בכלל, שייך גם במכשיר הנדון.

יתר על כן, כפי שהוזכר בסוף הערה 3 – אף מכשירים הפועלים על בסיס של 'שינוי זרם' יש שיש בהם איסור מן הדין מטעמים שונים (ומה גם שהגברת אור עשויה להיעשות שלא על בסיס זה, וכמו כן גם כשהיא על בסיס שינוי זרם עלולה להיות כרוכה לחלק מן הדעות באיסורי מבעיר או מבשל – כשמדובר בהגברת אור בנורת להט), וודאי שיש מקום לחשוש לטעות בין המכשיר שבנידוננו לבינה.

העצה של כיתוב "פנס שבת" אף היא אינה אלא עצה לשעת הדחק ולא פתרון מרווח, שכן יש שיבינו שקיים אופן שבו אפשר להשתמש בפנס בשבת ולא ירדו להבנת כל תנאי ההיתר. ויפים לעניין זה דברי הגרש"ז (מנחת שלמה חלק א סימן ט) שלאחר שביאר מדוע אין בהגברת הזרם משום מכה בפטיש או מוליד הוסיף וסייג:

"אך חושבני שהמון העם אינו יודע כלל להבחין בכך ויכול לטעות ע"י זה לומר שמותר גם להדליק ולכבות את החשמל בשבת, ולכן אף לדין אין להתיר דבר זה כי אם במקום צורך גדול", ועיינו מה שכתב שם עוד (לעניין הותרת רדיו מופעל מערב שבת, שדן בה משום "אוושה מילתא") "ואף אם יפרסם לרבים שהם פתוחים מאתמול... מ"מ כמו שאסור להשאיר את הרחיים טוחנות ולא מועיל כלל מה שיפרסם... משום דבדרך כלל אין רגילין כלל ליתן חיטים מאתמול, ה"נ כאן כיון דסתמא דמלתא רגילין לפתוח ולסגור את הרדיו בשעת השימוש ולא מאתמול וכן ברם-קול..."

לפיכך יש להתיר את השימוש בפנס שבנדון רק כשאכן יש בכך צורך גדול ואין פתרון אחר המניח את הדעת.

בשם צוות המשיבים ובברכת התורה,

הרב משה ארנרייך הרב יוסף כרמל
ראשי הכולל

חברי הועדה המייעצת:
הרב זלמן נחמיה גולדברג
הרב נחום אליעזר רבינוביץ

יועצים מדעיים:
הרב פרוי אברהם שטינברג
הרב פרוי דרוו פיקסלר
הרב פרוי נתן קלר